

**МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ГЛОБАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ
З ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ МАКРО-, МЕТА-
ТА МЕГАРІВНІВ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ**

УДК 339.9:330.34

Ш андрук С. М .

Здійснено комплексне дослідження взаємодії глобальних корпорацій з економічними системами макро-, мета- та мегарівнів і обґрунтовано її асиметричний характер. Проаналізовано системні структурні трансформації в соціально-економічному розвитку країн Південно-Східної Азії і моделях їх можливого економічного зростання. Визначено напрями вдосконалення сучасної парадигмальної конструкції глобального розвитку економічних систем Південно-Східної Азії. Вивчено процеси системної взаємодії національних господарств в умовах глобальної конкуренції. Проведено факторний аналіз конкурентного статусу економічних систем макро-, мета- та мегарівнів Південно-Східної Азії у глобальній економічній системі. Визначено регіональні та загальнонаціональні аспекти факторного моделювання конкурентоспроможності. Обґрунтовано об'єктивну необхідність мобілізації ресурсних та інноваційних факторів висококонкурентного розвитку національних економік.

Ключові слова: конкурентний статус, глобалізація, глобальний попит, глобальна пропозиція, імператив, інновація, парадигма, транснаціональна корпорація.

**МОДЕЛИРОВАНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ГЛОБАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ
С ЭКОНОМИЧЕСКИМИ СИСТЕМАМИ МАКРО-, МЕТА- И МЕГАУРОВНЕЙ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ АЗИИ**

УДК 339.9:330.34

Ш андрук С. Н .

Осуществлено комплексное исследование взаимодействия глобальных корпораций с экономическими системами макро-, мета- и мегауровней и обоснован его асимметрический характер. Проанализированы системные структурные трансформации в социально-экономическом развитии стран Юго-Восточной Азии и моделях их возможного экономического роста. Определены направления совершенствования современной парадигмальной конструкции глобального развития экономических систем Юго-Восточной Азии. Изучены процессы системного взаимодействия национальных хозяйств в условиях глобальной конкуренции. Проведен факторный анализ конкурентного статуса экономических систем макро-, мета- и мегауровней Юго-Восточной Азии в глобальной экономической системе. Определены региональные и общенациональные аспекты факторного моделирования конкурентоспособности. Обоснована объективная необходимость мобилизации ресурсных и инновационных факторов высококонкурентного развития национальных экономик.

Ключевые слова: конкурентный статус, глобализация, глобальный спрос, глобальное предложение, императив, инновация, парадигма, транснациональная корпорация.

**MODELLING THE INTERACTION OF GLOBAL CORPORATIONS
WITH ECONOMIC SYSTEMS OF MACRO-, META-
AND MEGALEVELS IN SOUTH-EAST ASIA**

UDC 339.9:330.34

S. Shandruk

Complex research of interaction between global corporations and economic systems of macro-, meta- and megallevels has been held. Its asymmetric character has been substantiated. Systems structural transformations in socioeconomic development of South-East Asia countries and the models of their economic growth have been analysed. The directions of improving current construction of the global development of South-East Asia economic systems have been established. The processes of system interaction of national economies under the global competition have been studied. Factor analysis of the competitive status of South-East Asia economic systems of macro-, meta- and megallevels in global economic system has been held. Regional and national aspects of factor modelling of competitiveness have been established. The objective need and economic expediency of mobilization of resource and innovative factors for South-East Asia high competitiveness status have been grounded.

Keywords: competitive status, globalization, global demand, global supply, imperatives, innovation, paradigm, multinational corporation.

Проблематику досліджень сучасного світу суттєво корегує системна трансформація економічної, політичної, інформаційно-технологічної, соціокультурної міжцивілізаційної взаємодії в контексті глобалізаційної парадигми розвитку у складному симбіозі сучасних економічних ідеологій. Відбувається становлення глобальної економіки – феномену ХХІ століття, який, з одного боку, здатен мобілізувати світовий ресурсний потенціал у напрямі його ефективної реалізації, динамізувати міжнародний рух факторів, оптимізувати галузево-регіональні пропорції, а з другого – породжує складні для розуміння й вирішення проблеми соціально-економічного розвитку людської цивілізації. Асинхронність, диспропорційність та нерівномірність взаємовідносин суб'єктів глобальної економічної системи стають каталізаторами кризових явищ і процесів з руйнівним потенціалом глобального масштабу. Водночас в епіцентрах криз зосереджуються імпульси не тільки деструктивні, але й прогресу, акселерується пошук адекватних моделей поведінки корпорацій, країн, регіональних та міжрегіональних утворень, міжнародних організацій.

У наукових працях багатьох вчених у галузі конкуренції, макроекономіки, міжнародної та національної економіки містяться фундаментальні розробки питань, пов'язаних із визначенням напрямів розвитку світового господарства, ступенем участі різних країн у системі міжнародного поділу праці. До їх числа можна віднести вітчизняних вчених-економістів З. Варналія, А. Гальчинського, О. Длугопольського, А. Жуковську, С. Мочерного, О. Мозгового, Т. Орехову, Я. Столярчука, І. Сазонця, А. Гладченко та ін. [1 – 5]. Серед фахівців, які займаються проблемами країн, що розвиваються, зокрема регіоном Південно-Східної Азії (ПСА), можна назвати наступних: В. Братюка, Дж. Даннінг, Р. Фіндлая, В. Ростю, В. Льюїс та ін. [6 – 10].

Визначення загальних об'єктивних передумов і закономірностей розвитку економічних процесів у сучасному світі, перспектив та основних проблем переходу до інноваційної моделі розвитку, а також урахування унікальності умов функціонування країн Південно-Східної Азії підвищує значущість досліджень такого роду, відкриваючи можливість синхронізувати ці процеси і зміцнити взаємодію в рамках регіонального співробітництва, а

також використовувати позитивний досвід найбільш провідних країн цього регіону країнами, які лише вступають на шлях інноваційного розвитку. Незважаючи на велику кількість робіт як зарубіжних, так і вітчизняних учених із питань транснаціоналізації та глобальної економічної інтеграції, потребує дослідження на основі новітніх теоретико-методологічних підходів відповідно до сучасних імперативів економічного розвитку проблема транснаціоналізації економічних систем різних рівнів, яка відбувається під впливом посилення процесу глобальної інтеграції.

Метою статті є розробка моделі формування транснаціоналізації взаємопов'язаних економічних систем мікро-, мезо-, макро-, мета- та мегарівнів у процесі глобальної інтеграції країн Південно-Східної Азії з урахуванням її асиметричного характеру та становлення процесів глобальної регіоналізації як наступної, більш високої форми глобалізації.

Національні стратегії економічного розвитку країн Південно-Східної Азії базуються, насамперед, на: ефективному підключенні народногосподарських комплексів до транснаціональних виробничих мереж, поглибленні науково-технічної кооперації з провідними західними компаніями, технологічній кластеризації національних економік, державній підтримці фундаментальних наукових досліджень, нарощуванні капіталовкладень у розвиток національного людського ресурсу, модернізації освітніх систем, підвищенні якості університетської освіти, масовій підготовці фахівців за спеціальностями, які презентують інноваційну модель економічного розвитку та ін. [2; 3]. Саме ці умови дозволили азійським країнам за короткий історичний період пройти шлях від бідних аграрних держав до активних учасників світових інноваційних процесів та стати новими центрами світового економічного суперництва. Запропонована модель формування транснаціоналізації взаємопов'язаних економічних систем мікро-, мезо-, макро- мета- та мегарівнів (рисунком) відображає внутрішні конкурентні відносини експортно-орієнтованої галузі й ефект від кооперування.

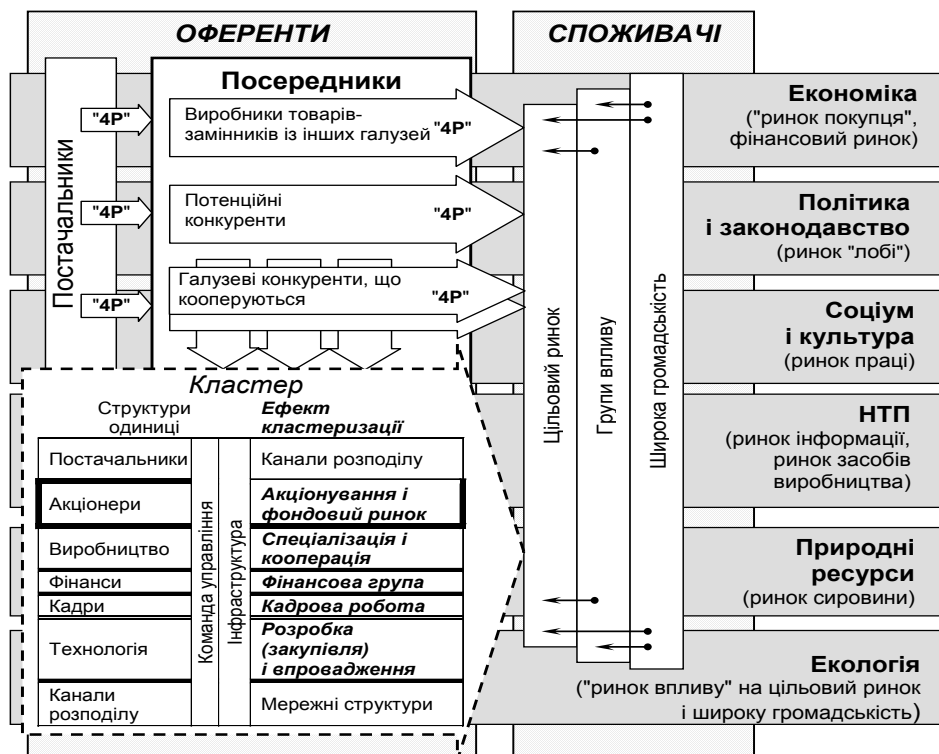

Рис. Модель формування транснаціоналізації взаємопов'язаних економічних систем мікро-, мезо-, макро-, мета- і мегарівнів (розроблено автором)

Прискорений соціально-економічний та науково-технічний розвиток окремих регіональних блоків країн і відставання інших на сучасному етапі розвитку світової економіки характеризуються як глобалізаційні і неоднорідні за масштабами. Формування кластерних утворень є провідним засобом підвищення конкурентоспроможності країн за умов здійснення кластерами ефективної зовнішньоекономічної діяльності на засадах інноваційного розвитку [1; 4]. Вплив діяльності ТНК на розвиток конкурентного середовища приймають країни є подвійним: з одного боку – позитивний (місцеві операції ТНК підвищують конкуренцію на ринках унаслідок продуктової диференціації, активної реклами, впроваджуються нові продукти на базі інноваційного потенціалу корпорацій; уможливується реалізація великих інвестиційних проектів, створюються додаткові робочі місця тощо), а з другого – негативний (діяльність ТНК на національному ринку може спричинити викривлення в розподілі монопольних і конкурентних сил; корпорації під час створення нових робочих місць намагаються скоротити витрати за рахунок зменшення оплати праці персоналу, ігнорування соціальних та інфраструктурних програм тощо, що негативно позначається на економічному розвитку в цілому). При цьому наслідками впливу транснаціоналізації на розвиток конкурентного середовища через вказані форми впливу можна вважати зміну рівня концентрації на ринку, зміну бар'єрів входження в галузь, вплив на диференціацію продукції та її якість, отримання додаткових переваг власності, дуалістичну симетричність впливу іноземних ТНК на національне конкурентне середовище (табл. 1).

Таблиця 1

Симетричний дуалізм впливу іноземних ТНК на національне конкурентне середовище

Транснаціональні впливи	
Позитивні	Негативні
Приплив іноземного капіталу та активізація інвестиційного процесу	Звуження інвестиційного потенціалу через вивезення капіталу, транснаціональні злиття і поглинання
Зростання ефективності національного виробництва і рівня зайнятості	Захоплення ТНК найбільш розвинутих і перспективних сегментів внутрішнього ринку
Позитивний вплив на пропозицію, якість та асортимент товарів і послуг	Дискредитація цін через використання трансфертних цін ТНК
Технологічне оновлення галузей національної економіки	Технологічна консервація економіки через використання трансфертних цін ТНК
Розвиток експорту через світові транснаціональні структури	Стимулювання національного експорту через монопольні позиції ТНК
Приріст ринкової частки у світовій економіці, сприяння інтеграції у глобальні ринки	Периферизація національної економіки, консервація її ресурсно-сировинної спеціалізації
Залучення зарубіжного досвіду ефективного менеджменту	Нейтралізація національних управлінських та соціоментальних традицій
Формування позитивного міждержавного іміджу держави	Неекономічне лобювання інтересів ТНК та політичний тиск на національний уряд

На основі дослідження новітніх тенденцій міжнародної монополізації капіталу і виробництва (зростання у світовій економіці частки монополізованого сектору з формуванням глобальних ТНК, випереджальна динаміка монополізації високотехнологічних галузей глобального виробництва, створення стратегічних альянсів з метою ефективною реалізації цілей глобальної експансії, зростання концентрації глобального

наукового ресурсу у приватномонополістичному секторі, набуття технологічною політикою ТНК глобальних рис, формування на базі зарубіжних підрозділів ТНК регіональних інноваційних кластерів та нових центрів нагромадження транснаціонального капіталу, становлення у світовому господарстві глобальних виробничих мереж та ін.) виявляється її глобальний характер, що знаходить свій багатовимірний прояв в охопленні нею практично всіх країн світу та всіх фаз суспільного відтворення на галузевому та територіально-регіональному рівнях [5].

Сучасні глобальні корпорації характеризуються не лише колосальними масштабами діяльності, але й стрімким зростанням надконцентрації їх капіталу, про що свідчить, зокрема, той факт, що протягом 1971 – 2008 рр. сумарні активи 10 найбільших світових корпорацій зросли у 29 разів, обсяги продажу – у 20 разів, а питома частка першої десятки світових ТНК у загальному обсязі активів 100 найпотужніших корпорацій у 2012 р. становила 28 % , у продажі – 27,5 % , а в загальній чисельності зайнятих – 10,5 % [10; 11].

Серед факторів, які справили вагомий каталізаційний вплив на масштаби та динаміку глобальної монополізації капіталу і виробництва, виокремлюються ключові: загострення конкурентної боротьби між провідними ТНК за перерозподіл світової економічної влади, якісно новий рівень концентрації і централізації капіталу, поглиблення асиметрії економічного та інноваційного розвитку країн, "технологічний відрив" американських ТНК від своїх основних конкурентів і формування у світовому господарстві нових центрів економічного суперництва, насамперед в азіатському мегарегіоні [6; 7]. Глобальний характер монополізації капіталу і виробництва надає сучасним ТНК нового статусу у світових координатах та робить їх практично невідконтрольними традиційним інститутам глобального менеджменту. На цій основі виявлено, що глобальна монополізація капіталу поглиблює асиметрію глобального економічного розвитку через послаблення впливу на світогосподарські процеси національних держав, трансформацію параметрів їх економічного суверенітету та підриєв техніко-технологічної безпеки, створення умов нерівної конкуренції для відсталіших країн, підпорядкування монополістичним інтересам дрібного та середнього немонаполізованого секторів, поглиблення технологічного розриву між країнами, що залучені до процесів розробки й комерціалізації ключових інновацій, та державами-аутсайдерами цих процесів тощо [9].

Кластерне моделювання країн за індексом фінансового розвитку ВЕФ було здійснене на основі програмного продукту STATISTICA 6.0, що дало можливість виокремити 5 кластерів, які відображають ранжування країнних груп на сучасній фінансовій карті світу (табл. 2).

Таблиця 2

Результати кластерного аналізу рівня інтеграції країн у глобальний фінансовий простір за індексом фінансового розвитку ВЕФ (FDI)

Кластери	Країни та їх позиції в рейтингу за індексом фінансового розвитку	Середня оцінка індексу фінансового розвитку за кластером	Критерій оптимальної кількості кластерів (сума квадратів відхилень функції)
1 (12 країн)	США (1), Великобританія (2), Швейцарія (3), Сінгапур (4), Іспанія (5), Нідерланди (6), Гонконг (7), Канада (8), Японія (9), Німеччина (10), Франція (11), Австралія (12)	5,29	0,093
2 (8 країн)	Об'єднані Арабські Емірати (13), Малайзія (14), Бельгія (15), Швеція	4,60	0,044

	(16), Фінляндія (17), Ірландія (18), Норвегія (19), Австрія (20)		
3 (11 країн)	Саудівська Аравія (21), Кувейт (22), Індія (23), Китай (24), Республіка Корея (25), Італія (26), Таїланд (27), Південна Африка (28), Ізраїль (29), Чилі (30), Бахрейн (31)	4,01	0,084
4 (10 країн)	Панама (32), Угорщина (33), Перу (34), Індонезія (35), Філіппіни (36), Єгипет (37), Бразилія (38), Туреччина (39), Україна (40), Аргентина (41)	3,22	0,062
5 (11 країн)	Пакистан (42), В'єтнам (43), Венесуела (44), Нігерія (45), Російська Федерація (46), Казахстан (47), Словаччина (48), Польща (49), Чехія (50), Мексика (51), Колумбія (52)	3,17	0,078

Сучасна центрально-периферійна модель світового фінансового ринку не є статичною, на сьогодні вона зазнає суттєвих модифікацій у зв'язку з формуванням в різних точках світового господарства нових центрів нагромадження фінансового капіталу. Встановлено, що до них належить низка країн із новостворюваними фінансовими ринками, такими, як у Південно-Східній Азії, котрі поступово нарощують свій конкурентоспроможний вплив у сфері міжнародних фінансів та претендують на перерозподіл регіональних сегментів світового фінансового ринку. Для країн Південно-Східної Азії це високий рівень валового внутрішнього нагромадження капіталу, низька частка державних витрат у ВВП, а також випереджальні темпи демографічного, інвестиційно-виробничого і технологічного розвитку порівняно з розвинутими країнами. Сфера фінансів, як найбільш динамічна ланка суспільного відтворення, в епоху глобалізації демонструє дедалі зростаючу самодостатність та незалежність від регуляторних механізмів макроекономічної політики держав світу.

В основу побудови моделі формування транснаціоналізації взаємопов'язаних економічних систем мікро-, мезо-, макро-, мета- та мегарівнів у процесі глобальної інтеграції країн Південно-Східної Азії з урахуванням його асиметричного характеру покладено принципи виокремлення матеріально-речової і соціальної складових. Ефективна взаємодія структурних складових запропонованої моделі характеризується синергічним поєднанням конкурентоспроможності як системи: умов висококонкурентного розвитку; ключових факторів, що впливають на результати взаємодії різнорівневих соціально-економічних суб'єктів у глобальному середовищі; акселераторів прогресу в контексті загальноцивілізаційного розвитку. Специфіка формування та функціонування ТНК, посилення їх впливу на життєдіяльність і результативність національних економік надає їм статусу визначального фактора в міжнародній системі економічних зв'язків та функції міжнародного регулятора виробництва і розподілу продукції. Інтегрована класифікація стратегій ТНК за способом утворення, метою заснування філій, динамікою і спрямованістю розвитку, взаємодією з державою та входженням у транснаціональні процеси дозволила сформулювати нові концептуальні положення, притаманні сучасному етапу формування і функціонування конкурентних стратегій ТНК (концепції: глобального управління, дієвої взаємодії, соціальної відповідальності, оцінювання часового параметра, гнучкої адаптації) та обґрунтувати тенденції їх розвитку. Міжкраїнний аналіз конкурентоспроможного розвитку дозволяє констатувати переорієнтацію основних показників макроконкурентоспроможності із традиційних (географічне положення, природні ресурси та ін.) у бік таких чинників, як висока продуктивність, якість життя населення, володіння новітніми

технологіями, а також якість економічного середовища стосовно сприяння технологічному лідерству і формуванню успішної глобальної конкурентної стратегії.

Література: 1. Длугопольський О. В. Аналіз впливу макроекономічних дисбалансів на тенденції мирової торгівлі / О. В. Длугопольський, А. Ю. Жуковська // Актуальні проблеми економіки. – 2012.

– № 3 (129). – С. 37–43. 2. Орехова Т. В. Транснаціоналізація економічних систем в умовах глобалізації / Т. В. Орехова. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – 394 с. 3. Столярчук Я. М. Глобальні асиметрії економічного розвитку / Я. М. Столярчук. – К.: КНЕУ, 2009. – 302 с. 4. Сазонет І. Л. Діалектична єдність процесів глобалізації і регіоналізації світової економіки

І. Л. Сазонет, А. Ю. Гладченко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 12 (126). – С. 66–73. 5. Мадзігон В. М. Суть і необхідність державного регулювання економіки у світовому господарстві глобалізації / В. М. Мадзігон, М. В. Вачевський // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 7 (120). – С. 51–59. 6. Братюк В. П. Науково-технологічна складова зростання економіки Китаю в групі країн БРІКС / В. П. Братюк

// Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9 (135). – С. 55–63. 7. Медвідь В. Ю. Стратегія територіального економічного розвитку: теоретичний аспект / В. Ю. Медвідь // Економіка розвитку. – 2013. – № 1 (65). – С. 48–51. 8. Findlay R. Modeling Global Interdependence: Centers, Peripheries, and Frontiers / R. Findlay // American Economic Review. – 2010. – Vol. 86. – No. 2. 9. Rostow W. W. The Process of Economic Growth / W. W. Rostow. – Oxford: Clarendon Press, 2009. – 287 p. 10. Lewis W. A. The Theory of Economic Growth / W. A. Lewis. – London: George Allen and Unwin, 2011. – 474 p. 11. General Accounting Office. Report GAO-OS-214 // International Monetary Fund. – Washington: GPO, 2001. – Pp. 48–55.

References: 1. Dlugopolskiy O. V. A Analysis of the Influence of Macroeconomic Imbalances on Trends in World Trade / O. V. Dlugopolskiy, A. Yu. Zhukovskaya // Actual Problems of Economics. – 2012. – No. 3 (129). – Pp. 37–43. 2. Orkheva T. V. Transnationalization of Economic Systems in the Context of Globalization / T. V. Orkheva. – Donetsk: DonNU, 2007. – 394 p. 3. Stoliarchuk Ya. M. Global Asymmetrii Ekonomichnoho Rozvytku [Global Asymmetry of Economic Development] / Ya. M. Stoliarchuk. – K.: KNEU, 2009. – 302 p. 4. Sazonets I. L. Dialektychna yednist protsesiv hlobalizatsii i rehionalizatsii svitovoi ekonomiky / I. L. Sazonets, A. Yu. Hladchenko // Aktualni problemy ekonomiky. – 2011. – No. 12 (126). – Pp. 66–73. 5. Madzhigon V. M. Suti neobkhidnist derzhavnoho rehulivannia ekonomiky u svitovomu hospodarstvi hlobalizatsii / V. M. Madzhigon, M. V. Vachevskiy // Aktualni problemy ekonomiky. – 2011. – No. 7 (120). – Pp. 51–59. 6. Bratiuk V. P. Naukovo-tehnologichna skladova zrostantia ekonomiky Kytaiu v hrupi krain BRIKS / V. P. Bratiuk // Aktualni problemy ekonomiky. – 2012. – No. 9 (135). – Pp. 55–63. 7. Medvid V. Yu. Stratehiia terytorialnoho ekonomichnoho rozvytku: teoretichnyi aspekt / V. Yu. Medvid // Ekonomika rozvytku. – 2013. – No. 1 (65). – Pp. 48–51. 8. Findlay R. Modeling Global Interdependence: Centers, Peripheries, and Frontiers / Findlay R. // American Economic Review. – 2010. – Vol. 86. – No. 2. 9. Rostow W. W. The Process of Economic Growth / W. W. Rostow. – Oxford: Clarendon Press, 2009. – 287 p. 10. Lewis W. A. The Theory of Economic Growth / W. A. Lewis. – London: George Allen and Unwin, 2011. – 474 p. 11. General Accounting Office. Report GAO-OS-214 // International Monetary Fund. – Washington: GPO, 2001. – P. 48–55.

Інформація про автора

Шандрук Світлана Миколаївна – аспірант кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (03680, Україна, м. Київ, пр. Перемоги, 54/1, e-mail: Svetlana_Shandruk@ukr.net).

Інформація об авторе

Шандрук Светлана Николаевна – аспірант кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (03680, Україна, г. Киев, пр. Победы, 54/1, e-mail: Svetlana_Shandruk@ukr.net).

Information about the author

S. Shandruk – postgraduate of International Economics
Department of Kyiv National Economic University named after Vadym
Hetman (54/1 Peremohy Ave., 03680, Kyiv, Ukraine, e-mail:
Svetlana_Shandruk@ukr.net).

Рецензент

*докт. екон. наук,
професор Попов О. С.*

*Стаття надійшла до ред.
07.06.2013 р.*

